

JADAC (246) *vb impf*

w *inf* jad- (27), jąd- (7), j(a)d- (18); jad- *BierEz* (2), *LubPs*, *KrowObr*, *RejZwierz*, *BibRadz*, *OrzRozm*, *Mącz*, *SienLek* (2), *GórnDworz*, *RejPos*, *BudBib* (2), *CzechRozm*, *PapPan*, *KochPs*, *CzechEp*, *KochPieś*, *WujNT* (2), *PaxLiz*; jad- : jąd- *BielKron* (3 : 6), *RejZwierc* (2 : 1); w pozostałych formach jąd- (w tym 11 r. błędne znakowanie); drugie a jasne.

inf jadać (50). ◇ *praes 1 sg* jądám (8). ◇ *2 sg* jądász (3). ◇ *3 sg* jądá (41). ◇ *1 pl* jądamy (1). ◇ *2 pl* jądacie (3). ◇ *3 pl* jądają (42). ◇ *praet 1 sg m* jądął(e)m, -m jądął (4). *f* -m jadała (1). ◇ *3 sg m* jądął (36). *f* jadała (2). ◇ *1 pl m pers* jądalichmy (3). ◇ *3 pl m pers* jądali (24). *subst* jadały (3). ◇ *fut 1 sg m* będę jądął (1). *f* będę jadała (1). ◇ *3 sg m* będzie jądął (3). ◇ *2 pl* jadać będziecie (1) *BibRadz*, będziecie jadać (1) *BielKron*. ◇ *3 pl* będą jądali (1). ◇ *imp 2 sg* jądaj (1). ◇ *3 sg* niech jądá (2). ◇ *con 3 sg m* by jądął (4). *f* by jadała (2). ◇ *2 pl m pers* byście jądali (2). ◇ *3 pl m pers* by jądali (3). ◇ *impers praet* jądáno (3).

Sł stp, *Cn notuje*, *Linde XVI – XVII w.*

Spożywać pokarmy, posilać się; vescere Mącz, Vulg; comedere, manducare Vulg; esitare Cn (246) : BierEz N2v; [cebula] flegmatykom dobra ym iefth iadać/ ábowiem thrawi w nich flegmę y fiecze ią. FalZioł I 27c, 5d; Godzili fie choremu tak wiele iefć iako iadał będąc zdrow. GlabGad K6v; RejFig Bb4; Przetoż łakomy człowiek przez wżyték čás żywotá íwego w ciemności iada [Cunctis diebus vitae suae comedit in tenebris Vulg Eccle 5/16] BielKron 80v, 165v, 264, 459v; Diaeta, Sala/ álbo Gmách w którym yadáyą álbo letne siedzenie Mącz 84b, 84b, 464c, 489c; GórnDworz F5v; RejZwierc 26v; CzechRozm 266; Onego roku wponiedziálki wżytki/ nic nieiádála SkarŻyw 582, 142; KochFr 36, 69; Triclinium – Komora w iakiei starzi iadali lieżac na trzech łózkach. Calep 1085a, 1085b; WyprPl C2v; Strofuie Pháryzeufze/ ktorzy zá złe mieli vczniom iego/ iż iadáli nieumywłzy ręku. WujNT przedm 36.

jadać czego (1): w Kościelem miefzkał we dnie/ á w nocym do Krześcijan iádác mięfá chodźił. *BielKron* 459.

jadać z czego [= czego] (2): Ku ktorym rzekł Athersáthá áby nie iádáli z rzeczy poświęconych [ut non come- derent de sanctitate sanctitatum] áżby ítał Kápłan z Vrym y z Thumim. *BibRadz* 1.Esdr 2/63.

jadać ku czemu [= w jakim celu] (1): O błogofławiona zyemio która maż krolá fláchetnego/ á kfiążetá twoie w flufzny čás iadaią/ ku pośileniu tylko iadaią á nie ku zbytku pełniąc ieden drugiemu [et cuius principes vescuntur in tempore suo ad reficiendum et non ad luxuriam Vulg Eccle 10/17]. *BielKron* 81v.

jadać co (103): Ia zá ítołem z krolém íadám/ Y kofztowne karmie iadam. *BierEz* N3v, N3v, P, R3v; Iabłka ímażone albo pieczone íą lepźze z Imbierem iadać ie *FalZioł* III 23c, I 5d, 6a [2 r.], 56c, 85c, 86d (18); Iako zimie póspolicie ludzie radzi iadaią mięfo wołowe, wieprzowe, wędzone etc. *GlabGad* G3, G6, H6; *LibMal* 1544/92, 1554/186; *MurzNT* 121 *marg*; Ale ty nędzny mrzygłodzye/ Chleb s íolą iadałz po wodzye *BielKom* F; złoczyńcę ku łáwie przywiążą/ nogi iego floną wodą námáżą/ potym kozę przywiodą/ kthora rádá íol iada/ áby pięty onego złoczyńcę lizála *GroicPorz* iiv; *KrowObr* 146, 184v [2 r.], 185v, Rr4v; *RejWiz* 46v, 65v, 192; A miał Ian odzienie na íobie z

fiersci Wielbłądowej/ y pás fkorzány ná biodrach swoich: á iadał fzarączą y leśny miód [*et locustas et mel silvestre edebat*]. *Leop Mar* 1/6, 4.*Reg* 25/29, *Iudith* 12/2, *Ps* 49/49, *Dan* 5/21; *OrzRozm* M4; *RejZwierz* 9v, 47v, 119v [2 r.]; Iadaćie mleko á przyodźiewaćie fię wełną/ á zárzezuiecie to co iest tłuftego / ále owiec moich nie páściecie. *BibRadz Ez* 34/3, *Gen* 6/21, *Ps* 40/10, *Mar* 7/28, *Rom* 14/2; Agrypiná [...] otruła Cefárzá w grzybiech ktore rad iadał *BielKron* 141 v; A tak kthory Krol ich prawdziwy Krzescijanin/ nie iada iedno mleko/ máłło/ ryż/ owoce wśelkie/ orzechy/ iągody/ y ine takie *BielKron* 453v, 14, 25, 111v [2 r.], 192, 301v, 427v, 453v; Piscinalis herba. Ziele które ryby rády yadáyą. *Mącz* 301a, 39c, 262d, 265b, 274c, 331b; *OrzQuin* P3; *Prot* C2; A gdyby fye komu Wątrobá zápaliła/ ma ziela chłodzące iadác *SienLek* 89, 59v; *RejPos* 200; *RejZwierc* 48, 49, 148, 178v, 194, 248, 258; Y miłował Izáhák Ezáwá, bo zwierzynę iadał zmyflistwá iego *BudBib Gen* 25/28, *Gen* 6/21, 4.*Reg* 23/9, *Luc* 15/16; *CzechRozm* 141; *PaprPan* H3v; *KochPs* 61, 75; *KochFr* 20; *WerGość* 242; *ActReg* 142; *GostGosp* 84; gdzie iest gorzka oná rzeżuchá fkruchy ferdeczney/ z którą Zydowie báránká wielkanocnego iadáli? *LatHar* 215, 167 [2 r.], 685; *WujNT Mar* 1/6, 7/28, *Luc* 15/16, *Rom* 14/2, 1.*Cor* 8/7.

jadać czego (po przeczeniu) (31): Liłzka gdy długo czekála/ Idąc precz z sobą gadála. Otożci o śliwy niedbam/ Y tak ich nie rádá iadam *BierEz* L3v, R3; *FalZioł* III 23a, V 39; Zawżem fie ciepło chował furowey rzeczy nigdy nie iadał *GlabGad* K; *RejRozpr* E2; *KrowObr* 133, 239v; winá w gronich thák świeżego iáko fuffonego niebędá iadáli/ przez wślyftek czás iáko fą Pánu poświęceni *Leop Num* 6/3; *OrzList* b2; *RejFig* Cc2v; *BibRadz Lev* 3/17; Y zmyfliłem sobie Połth nigdy nie iadác mięśá/ tylko troché owocow *BielKron* 459, 3v, 5v, 18, 165, 177v, 453v [2 r.]; *Mącz* 112d, 119b; *SienLek* 5v, 56; *GórnDworz* T3v; *RejZwierc* 59; *BudBib* 43/32, *SkarŻyw* 411; *ReszList* 165; *WujNT Luc* 6/4, 728.

jadać z kim (8): PAn pániey nie dowierzał/ nigdy z nią nie iadał *RejFig* Bb4v, Bb4v; *BibRadz Ps* 40/10; *BielKron* 322; *OrzQuin* P3; *HistRzym* 12v; *RejZwierc* 48; bo niemogá Micráimiánie iadác z Ebreyczkyki chlebá/ bo to brzydko v Micráimian *BudBib Gen* 43/32.

jadać z czym (10): Theż Cinamon ma thę włośność ktho z nim częftho iada/ pothwierdza wzrok mdły wyiafni- iącz gi. *FalZioł* III 6d, I 43b, III 11a, V 40; Bo wiemy to dobrze z píma iż oni ftarzy ludzie dłużej żywi bywali chocia z korzeniem nie iadali. *GlabGad* K3, K2v; *OrzRozm* M4; *BielKron* 36v, 127v *marg*; y nád tho obiecał/ mięśá we środy/ á z máłłem w piątki [...] nie iadác *GórnDworz* T3v.

Ze zdaniem dopełnieniowym [tym z zapowiednikami to (1); co (2)] (2): *GliczKsiąż* Lv; Wżakże miłował ociec więcey Ezau iáko pirworodnego/ á rad iadał co on przyniożł z łowu swoiego [*eo quod de venationibus illius vesceretur Vulg Gen* 25/28]. *BielKron* 14.

Z określeniem miejsca [w tym: jadać na gorach (4), na stole (1), z stołu (1), u stołu (4), na ziemi (2)] (16): *Leop* 3.*Reg* 18/19; A niechay Mifibořeth iada v ftołu mego iáko ktory fyn krolewki. *BibRadz* 2.*Reg* 9/11, 2.*Reg* 9/10, I 173d *marg*, *Ez* 18/6, 11, *Mar* 7/28; Spytáli go theż czemu na żeláznym pługu iadał. *BielKron* 319, 259v, 465; Na ziemi z nimi iadał y fypiał/ wśzytko z nimi nápoły dzielił. *RejZwierc* 44v; Mężowie zdrádlivi byli wtobie żeby krew wylewáli/ y na gorách iadáli wtobie/ niecnotę dziáłáli w pośrzodku ćiebie. *BudBib Ez* 22/9, *Deut* 12/7, 2.*Reg* 9/13, *Ez* 18/15; wżakże y fzczeńiętá iadáią pod ftołem [*comedunt sub mensa*] odrobiny fynowfkie. *WujNT Mar* 7/28.

Z określeniem sposobu przyrządzenia potrawy [w tym: *jadać cienko* [= *postnie*], *pierno*, *pyszno*, *słono* (4), *szaf-* *ranno*, *tlusto*] (9): abowiem iż łol iest łucha przeto ludzie łufzy iako łą kolerici taczy nie radzi łłono iadaia abowiem łwey łuchołci maia dołtatek. *GlabGad* I8, I8 [2 r.], P3v; *RejRozpr* H2v; *Mqcz* 300b; *mleká niewiełcięgo/ z dziecięcym moczem/ á z czyłtym miodem zárownó/ grzeiać day choremu pić/ á niech łzáfłranno iada*. *SienLek* 93; *RejZwierc* 241; *KochMRot* B2.

Z określeniem częstości lub pory jedzenia [w tym: *jadać często* (6), *na czczo*, *raz przez dzień* (2), (*aż*) *trzeciego dnia* [= *co trzeci dzień*] (2), *rano* (*poranu*) (3), *w słuszny czas*] (21): kto często grzyby albo inłze bedłki iada/ taki w kolikę y w dichawicę wpada *FalZioł* I 56c; Oleiek z gorzkich Migdałow [...] gliłty z żywota wypadza y vmarza ktho by ie natłzczo iadał *FalZioł* III 13a, I 5d, 56c, 85c, [116³]d, 117a (10); Biada zyemi w ktorey dzyecię kroluie/ á kłiażetá iey ráno iadaia [et cuius principes mane comedunt *Vulg Eccle* 10/16]. O błogofławiona zyemio która małz krolá fláchetnego/ á kłiażetá twoie w flufzny čás iadaia [vescuntur in tempore suo *Vulg Eccle* 10/17] *BielKron* 81v, 165; Tym ktorzy Bożá kaźń ćierpia/ Koryander z octem wierciány po obiedzie iadác maia *SienLek* 59v, 56; A drudzy mowili/ iłz to ták zwielkich połtow y niewczáłow/ głos z ołtrzał. bo álz trzećiego dnia iada. *SkarŻyw* 183, 224, 575; Raz w połthy przez dzień iadano. *LatHar* 123 marg, 123; *PowodPr* 72.

Z określeniem obfitości posiłku [w tym: *jadać mało* (3), *wiele* (6)] (9): iedno ktho gych [grzybów] wiele a częłtho iada mnoży w łobie złá krew *FalZioł* I 56c; [*Ipcras*] gdy odpoczywał na ziemię patrzył, mało iadał, włzakoż był żyw lat XCVI. *BielŻyw* 67; *GlabGad* K6v; Abowiem to iest on BEL/ o ktorym nápił Prorok Święty Dániel/ iako wiele iadał y wypijał w Bábiloniey *KrowObr* 199; *RejWiz* 191; *RejFig* Cc5v; *SienLek* 56, 90v; Zás dla łzczupłóci/ iadác wiele łie niegodzi. *PaxLiz* D2v.

Przysłowie: z iedney miły iadaia/ to iest że iedną wolą łie rządzą *HistRzym* [39]v.

Zwroty: »na glinie, glinianym naczyniu, chlebowych talerzach [= *skromnie*] *jadać*« (1 : 1: 2): Ktorem odpowiedział [*Kurcyjus Dentatus*]/ wolę ia ná gliniány naczyniu iadác/ á złotu rofkázowác. *BielKron* 120; [starzy] Na chlebowych tálerzach/ bes Serwet iadáli *BielSat* D3v [*idem BielRozm*]; *PaprPan* Gg3v; *BielRozm* 29.

»na srebrze [= *wystawnie*] *jadać*« [*szyk zmienny*] (4): Bo nie czytamy o tym nigdziey/ iefli Achilles/ Hektor/ Herkules/ Scipio/ álbo Vlixes/ albo inłzy oni flawni á dziwni mężowie ná łrebrze iadáli/ ábo w złotołławie chodzili *RejZwierc* 103v, 105, 243v; To pan/ y iadác ná łrébrze godniełzy/ Komu złézny Mars będzie chętniełzy *KochPieł* 38.

Szereg: »(i, nie, jako) *jadać*, (i, a, ani, także, też) (na-, wy-)pi(ja)ć (się)« [*szyk 7 : 1*] (8): *FalZioł* V 19c; *KrowObr* 199; *OrzRozm* M4; M^Axyminus Cefarz rodem z Trácyey/ ten z młodych lat páłł dobytek/ przeto iadał y pił dobrze. *BielKron* 151v, 260; *CzechEp* 185; bo iako rad iadał potráwy trefne/ także też rzadko pijał piwo dobre/ iedno gorzkie/ kwásne *WerGołc* 242, 243.

Przen: *Wspólżyć*, *obcować*, *przestawać z kim* (16) :

jadać z kim (13): *LubPs* X3; Który był oczu pyłłnych/ á łercá nienáłyconego: z tákimem nieiadał [*cum hoc non edebam*]. *Leop Ps* 100/5, *Matth* 9/11; Rzekł ie^{mm} łepak krol: widziałes tám tego rycerza w Angliey imieniem Gwidoná ktory tám wiele walczy? Rzekł Gwido pánie miły widałem go częłtokroć/ y iadałem łnim *HistRzym* 79v; *RejPos* 165v, 324; *ModrzBaz* 133v; *CzechEp* 14; Iefliby kto z tych/ ktory miedzy wámi bywa/ zwan był porubnikiem/ ábo łákomym/ ábo báłwochwálcą/ [...] drapieźcá/

ábo pijánicá/ z tákowym ábyście nie iadáli [*cum eiusmodi nec cibum sumere Vulg 1.Cor 5/11*]. *WerGość* 267; *WujNT Luc 5/30, Luc 15/2, 589, Gal 2/12*.

jadać przed kim (3): BibRadz Luc 13/26; Tedy poczniecie mówić: Iadálíchmy przed tobą/ y pijáli [*manducavimus coram te et bibimus*] / y vczyłeś ná vlicách nászych. *WujNT Luc 13/26, 253*.

Szereg: »jadać, (i) pijać« (4): BibRadz Luc 13/26; Potym nástály czáfy/ gdy Bífkupowie [...] więcey fię poczęli kochác w tych coby im ku myśli mówili: coby znimi ípolnie iadáli/ pijáli/ igráli/ coby im zwodzili/ á nierządney požądliwości ich sługami byli [*qui comparansores, compotores, collusores, lenones, libidinum ministri essent*] *ModrzBaz 133v; CzechEp 14*; Y ízemráli Pháryzeufzowie y Doktorowie ich/ mówiąc ku vczniom iego: Przeczże z Celniki y z grzełzniki iadaćie y pijaćie [*Quare cum publicanis et peccatoribus rmanducatis et bibitis*]? *WujNT Luc 5/30*.

Synonim: pożywać.

Formacje współrdzenne cf JEŚĆ.

Cf JADAJĄCY, JADANIE, JADANY

LW